

MÚLTUNK EMLÉKEI ROVAT

100 ÉVES LENNE A BIOSZ

Horváth Gyula – Tamás Gábor

Idén volt éppen egy évszázada, hogy 1919. február 7-én megalapították a Mabisz elődjét, a Biztosító Intézetek Országos Szövetségét, amelyet fennállásának közel 30 éve alatt a szakma és a sajtó is csak BIOSZ-ként emlegetett.

A szövetség deklarált célja volt a magyar állam területén működő biztosító magánvállalatok közös érdekeit előmozdítani és közzérősségekkel, testületekkel, érdekképviselőkkel és magánszemélyekkel szemben képviselni. A BIOSZ alapítása a lehető legzűrzavarosabb időpontban történt: mindössze néhány hét telt el az őszirózsás forradalom és a háború elvesztését deklaráló fegyverszünet óta, alig egy hónap múlva kikiáltják a Tanácsköztársaságot, amelyet vörös-, majd fehérterror, román megszállás, teljes közigazgatási és gazdasági káosz és hiperinfláció követ. A politikai és gazdasági környezet az ágazat konszolidációját előmozdító erős érdekképviselőt kiáltott, de indokolta ugyanezt már önmagában a biztosítási ágazat nagysága is. A háború kitörésekor 63 társaság működött a Magyar Királyság területén, és ugyanennyi volt a számuk a konszolidáció végpontját jelentő 1927-es, jóval kisebb államterületen is.¹ Ekkor hazánkban körülbelül 40 ezer ember élt a biztosításból, ami több mint kétszerese a biztosítók által manapság alkalmazott vagy vállalkozóként foglalkoztatott munkatársak számának.²

A BIOSZ számára az első nagy erőpróbákat az állami szabályozás érdekében vagy éppen az ellen folytatott lobbitevékenység jelentette. A Tanácsköztársaság néptörvényeit a biztosítótársaságok állami felügyeletéről, majd azok szocializálásáról és pénzügyi népbiztosok általi irányításáról még nem befolyásolhatták, azt a kommun bukása oldotta meg a szakma számára. Az 1921-22-es évek azonban már a BIOSZ hatásos lobbizását igényelték. A hiperinfláció miatt gyakorlatilag nullára csökkenő alaptőke-követelmények következményeként néhány hónap alatt több mint százszal emelkedett a biztosítók száma, amit az ország iránt ismét érdeklődést mutató angol cégek visszaáramlása is tetézett. A megoldást az ún. „koncessziómoratórium” jelentette, amely sem új cégek alapítását, sem új külföldi cégek betelepülését nem engedélyezte, és egészen a második világháborúig érvényben maradt. A BIOSZ közreműködésével – noha nem mindig egyetértésével – születtek meg az egyéb piacconszolidációs szabályozások is, mint a díjtartozások perelhetőségét lehetővé tevő, a koronás életbiztosítások valorizációját biztosító törvények és a Monarchia utódállamaival kötött egyezmények a határon túl rekedt életbiztosítási állományokról és azok díjtartalékáról.

Más jellegű kihívást jelentett a BIOSZ és tagjai számára az 1920-as évek elejének tisztviselői bérharca. Az ágazat tisztviselői már jóval korábban elkezdtek kialakítani közös érdekképviselői szerveiket: 1891-ben a Biztosítási Tisztviselők Országos Egyesületét, majd 1912-ben ugyanezek Szövetségét hozták létre. Az inflációs viszonyok között

a bérek nem tartottak lépést a tisztviselők megélhetési költségeinek az emelkedésével, ez a szövetségek közötti vitákhoz, végül több vállalatnál sztrájkhoz vezetett 1922-23-ban.

Hasonló érdekképviselői jellegű kihívások a konszolidáció utáni években, a Nagy Válság alatt, illetve az azt követő „Phönix botrány”³ következtében is érték a BIOSZ-t, de fő tevékenysége mégis a piaci szereplők önszabályozásában, a piaci verseny „vadhajtásainak” lenyesegetésében, magyarul a kartellszerű versenykorlátozásban merült ki. Ez természetesen nem volt előzmények nélkül való a Monarchiában. A BIOSZ közvetlen elődjének az osztrák és magyar társaságok köteléke, az ún. „Verband” tekinthető, amelyet 1899-ben alapítottak Bécsben, de Budapesten is tartott fenn irodát.⁴ A kartell azonban nem sok eredményt hozott, abban az osztrák és a magyar társaságok érdekei nagyon nehezen voltak összeegyeztethetők. A „Verband” létrehozásának pillanatától folyamatosan napirenden volt egy önálló, csak a magyarországi társaságokat tömörítő szövetség létrehozása. A Biztosítási és Közgazdasági Lapok szerkesztője, Török Jenő Endre egyenesen gyámoltalanságnak tartotta, hogy a magyar intézetek Bécsbe mászkálnak a Verbandhoz, ahelyett, hogy saját szövetséget alapítanának.⁵ Gyakran ostromozta a Köteléket annak tehetetlensége miatt: az üzletszerzők szabályozásával, az életbiztosítási bagatell károk rendezésével kapcsolatos javaslatokról évek alatt sem tudtak dönteni, és több év kellett az egységes életbiztosítási kötvényfeltételek kidolgozásához is.⁶

A Biztosítási és Közgazdasági Lapok szerkesztője, Török Jenő Endre egyenesen gyámoltalanságnak tartotta, hogy a magyar intézetek Bécsbe mászkálnak a Verbandhoz, ahelyett, hogy saját szövetséget alapítanának.

Persze ágazati kartellmegállapodások, sőt közös szervezetek is léteztek már a Verband előtt is. Ezek közül az első jelentősebb a Gyári Viszontbiztosítási Szerződés, amelyet 1858-ban a frissen alakult Első Magyar jelentette veszély kiküszöbölésére alapítottak trieszti és bécsi társaságok. A szerződést többször megújították, és egészen a Monarchia megszűnéséig létezett. A gyáripari tarifák kérdése a BIOSZ számára is az első megoldandó problémák közé tartozott. A Gyáriparosok Országos Szövetségével kötött, 30 százalékos díjkezdvezményt + 10 százalékos kárhányadtól függő kedvezményt tartalmazó megállapodás rengeteg kritikát kapott, és az 1930-as években már nem is került megújításra.

Másik rendkívül sikeres előzményszervezet az 1890-ben 5 társaság által alapított Jégkár-biztosításra Egyesült Társaságok Központi Irodája, amely 1898-tól Jégkárrelvételi Iroda néven működött tovább, és már az egész piac számára dolgozott. Az iroda a háború után is fennmaradt, és a BIOSZ-tól független szervezatként működött az államosításig.

Kisebbs-nagyobb sikert hozó egyezmények működtek az életbiztosítások és a folyambiztosítás területén is, a BIOSZ azonban a két világháború között új szintre emelte ezeknek az egyezményeknek a működését. Egyrészt minden jelentősebb ágazatra létrejött egy-egy egyezmény, másrészt ezekhez szervezeti háttérrel is biztosított.

A szövetséget 35 társaság alapította, de csakhamar minden lényeges biztosító csatlakozott hozzá, a később piacra lépő – elsősorban angolszász – cégek idővel szintén beléptek. A néhány kimaradó ellen az egész időszakban komoly sajtóhadjárat folyt az ún. egyezményes társaságok részéről.

A BIOSZ stratégiai irányítását a – legnagyobb társaságokból álló – Végrehajtó Bizottság és az általa évente választott elnöklő társaság látta el. Ez 1938-ig minden évben az Első Magyar volt, amelynek képviselőjében előbb Balabán Adolf vezérigazgató-helyettes, majd az ő halála után Gergely Tódor vezérigazgató töltötte be a BIOSZ elnöki posztját. A szövetség napi munkáját 1923-tól önálló igazgató, Dr. Kutasi Elemér irányította. 1938-tól a BIOSZ elnöke is főállású pozíció lett, a Phönix-, majd a Magyar-Hollandi-botrányok miatt nem túlzottan vonzó székbe – némi, a sajtóban is megszégyesített „casting” után – végül a Gazdától nyugalomba vonult Gebhardt Domonkos ült be.

Az egyre szaporodó ágazati egyezményeket az egyes szakosztályok gondozták. A második világháború végére a BIOSZ hat ágazati szakosztálya összesen nyolc egyezményt és az ezekkel kapcsolatos napi tevékenységet ellátó hét irodát felügyelt (lásd 1. táblázat). Az egyezmények működése rengeteg vitát váltott ki. A napi sajtóban, sőt az országgyűlésben az egymással az ügyfelek kárára összejáró biztosítókat ostromozták, míg a szakmán belül az együttműködés betartásának kikényszeríthetlensége jelentett rendszeres vitatémát.

A BIOSZ a fentiekén túl természetesen sok más tevékenységet is ellátott, ilyen volt az oktatás szervezése és a közvélemény tájékoztatása. 1938-ban például, amikor az első zsidótörvény miatt a társaságok tisztikárában komoly személycserét kellett végrehajtani, és 600 új tisztviselőre volt szükség, a középiskolát végzett keresztény ifjúság átképzési akciójának keretében a kormánybizottság által kijelölt 200 hallgató átképzését is a BIOSZ vállalta. Az 1940-es évektől pedig a szövetség a mai Mabisz Évkönyvhöz hasonló éves ágazati jelentéseket adott ki.

A biztosítók államosítása a BIOSZ végét is jelentette, a szövetség 1948. szeptember 29-én oszlatta fel önmagát, de ekkor már ezt sem tehetette meg miniszteri ellenjegyzés nélkül. A közgyűlési határozatot végül 1948. december 18-án hagyta jóvá Rónai Sándor kereskedelmi és szövetkezetügyi miniszter, eredeti szakmája szerint kőműves, aki a BIOSZ alapításával egy időben, a Tanácsköztársaság alatt tette meg a politikai karrierjét megalapozó első lépéseket, mint a miskolci munkástanács tagja.

HIVATKOZÁSOK

¹Magyar Statisztikai Évkönyv 1914, 1928.

²Vaktor Ferenc (1931): A Triesti általános biztosító társulat (Assicurazioni Generali) és a biztosítási intézmény 100 éves története Magyarországon. Budapest. 251; valamint Magyar Biztosítók Évkönyve 2018

³Részletesebben lásd Horváth – Tamás (2018): A Phönix-botrány. Biztosítás és Kockázat V. évf. 4. szám (2018. december) pp. 96–100.

⁴Gründung des Österreichisch-Ungarischen Verbands der Privat-Versicherungs-Anstalten in Wien.

⁵Török Jenő Endre (1904): A biztosításügy Magyarországon 1902-ben. Magyar Biztosítási Évkönyv 6. szám (1904) II. 105.

⁶Török Jenő Endre (1905): A magyar biztosításügy 1903-ik évben. Magyar Biztosítási Évkönyv 7. szám (1905) II. 311.

⁷Szikszay Károly (1939): A magyar biztosításügy helyzete 1938-ban. Magyar Biztosítási Évkönyv 31. szám (1939/40) p. 202.

1. táblázat: A Biztosító Intézetek Országos Szövetségének szervezete 1947-ben

Szakosztály	Egyezmény	Elnöklő társaság	Végrehajtó szervezet
Életbiztosítási Szakosztály	Életbiztosítási Egyezmény	Első Magyar	
	Kötelék Anormális Életbiztosítási Kockázatok Vállalására	Foncière	
Tűz- és Betöréses-lopásbiztosítási Szakosztály	Magyar Gyári Viszontbiztosítási Kötelék	Első Magyar	Egyezményes Iroda, Egyezményes Társaságok Leszámítoló Irodája
	Tűz- és Betöréses-lopásbiztosítási Egyezmény	Első Magyar	Egyezményes Iroda, Post War Risk Betörésbiztosítási Pool Irodája
Üvegbiztosítási Szakosztály	Üvegbiztosítási Egyezmény	Közép-európai	
Autó-, Baleset- és Szavatossági Biztosítási szakosztály	Autó-, Baleset- és Szavatossági Biztosítási szakosztály		Autóbiztosítási Ellenőrző Iroda
Jégbiztosítási Szakosztály	Jégbiztosítási Egyezmény	Adriai Biztosító	Biztosító Társaságok Jégkárfelvételi Irodája
Szállítmánybiztosítási Szakosztály	Szállítmánybiztosítási Egyezmény	Foncière	Szállítmánybiztosítási Ellenőrző Iroda

Forrás: Gazdasági, pénzügyi és tőzsdei kompasz, 1947–1948/1. kötet pp. 147–148.

A táblázat megjelent a Biztosítás és Kockázat VI. évfolyam 2. számában is (Tamás Gábor: Háborúból válságba, válságból háborúba, 62. oldal)